

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ

Број:

10/4-43

ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОМ МАСТЕР РАДУ

Датум:

27.05.2016.

Наставно-научном већу Филозофског факултета Универзитета у Нишу
подносимо следећи извештај:

ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОМ МАСТЕР РАДУ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ:

1. Састав комисије:

1. Ванредни професор др Бисера Јевтић
2. Редовни професор др Ненад Сузић
3. Доцент др Јелена Максимовић

2. Одлука Већа департмана за педагогију број 10/2-60 од 10. јула 2015. године.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

1. Име, име једног родитеља, презиме
Невена Драгољуб Јовановић
2. Година уписа на мастер академске студије
2013/2014.
3. Назив студијског програма
Мастер академске студије педагогије

III НАСЛОВ –МАСТЕР РАДА:

*Узајамни утицај агресивног понашања и социометријског статуса одбачености код
младих*

IV ПРЕГЛЕД -МАСТЕР РАДА:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Структура мастер рада састоји се из теоријског приступа проблему, методолошког приступа проблему истраживања, анализе и интерпретације резултата истраживања, закључних разматрања и прилога који представљају истраживачке инструменте. Теоријски оквир истраживања чине следеће целине:

УВОД

ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУП ПРОБЛЕМУ.....	4
1. АГРЕСИВНО ПОНАШАЊЕ.....	7
1.1 Појмовно одређивање агресивности.....	7
1.2 Појавни облици агресивности	7
1.3 Истраживања о учесталости испољавања агресивности у свету и код нас	12
2. СОЦИОМЕТРИЈСКИ СТАТУС – појам	20
2.1 Социјални статус у адолесценцији и прилагођеност на старијим узрастима.....	20
2.2. Социометријски стаус одбачености у вршњачкој групи.....	29
2.3 Социјална компетенција као статус у групи вршњака.....	33
2.4 Фактори који одређују социометријски статус.....	40
3. УЗАЈАМНИ УТИЦАЈ АГРЕСИВНОГ ПОНАШАЊА И СОЦИЈАЛНОГ СТАТУСА ОДБАЧЕНОСТИ КОД МЛАДИХ.....	46
3.1 Повезаност испољавања појединих облика агресије са социометријским статусом.....	55
3.2 Осећај одбачености у групи и просоцијално понашање	60
3.3 Вршњачка одбаченост и школско постигнуће	66
3.4 Ранија истраживања о повезаности агресивног понашања и социометријског статуса.....	72
II МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТУП ИСТРАЖИВАЊУ.....	80
1. Проблем истраживања.....	80
2. Предмет истраживања.....	80
3. Циљ истраживања.....	80
4. Задаци истраживања.....	81
5. Хипотезе истраживања.....	82
6. Варијабле истраживања.....	82
7. Методе, технике и инструменти истраживања.....	83
8. Популација и узрок истраживања.....	83
9. Статистичка обрада података.....	84
ЛИТЕРАТУРА.....	86
СКАЛА.....	97
Узајамни утицај агресивног понашања младих и социометријског статуса одбачености код младих УУАПИССОКМ.....	154

Закључак представља есенцијалну интегрисаност добијених резултата истраживања и теоријског дела рада.

Укупан број коришћених библиографских јединица у раду износи 54, од чега је коришћена у потребној мери и инострана литература на енглеском језику. Рад садржи 32 табеле.

Укупан број страница мастер рада, укључујући литературу и прилоге који представљају инструменте, износи 156.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА -МАСТЕР РАДА:

Као једна од посебно запостављених тема у нашем друштву, односно међу младима је прихваћеност, односно одбаченост међу вршњачком популацијом. Врло често, млади се осећају принуђено да се представљају другачије од онога шта су они заправо да би се осетили прихваћено од стране вршњака. Међутим, у случају статуса одбачености у друштву, млади често, према теорији, испољавају антисоцијалне облике понашања, првенствено агресивност како би себи обезбедили статус прихваћености код вршњака истог понашања, као одбрамбени механизам. Овим истраживањем покушали смо да дамо додатни увид у проблем агресивног понашања ученика, као и да целисходније испитамо везу између социометријског статуса одбачености и агресивног понашања код младих. Иако постоји узајамни утицај између агресивног понашања и социометријског статуса одбачености, тај утицај није увек узрочно-последичан и исти се може, уколико се на време реагује, спречити.

Дакле, проблем овог истраживања јесте одговор на питање *да ли постоји узрочно последична веза између агресивног понашања и социометријског статуса одбачености код младих.*

Предмет истраживања

Успешност стицања социјалног статуса прихваћености у вршњачкој групи сматра се једним од главних одредница социјабилности. Ради ње, агресивни и антисоцијални поступци које млади предузимају често узрокују статус одбијања у групи. Треба, притом, сагледати важност социометријског статуса за младе, њихове ставове о факторима који га обликују и одређују, социјалној компетенцији у групи и просоцијалном понашању и статусу одбачености у вршњачкој групи.

Стога, предмет овог истраживања је *препознавање облика агресивног понашања младих, њиховог социометријског статуса у групи и међусобног деловања статуса одбачености и одређених облика агресивног понашања.*

Циљ истраживања

На основу дефинисања проблема и предмета овог истраживања основни циљ овог истраживања је емпиријским путем утврдити облике испољавања агресивног понашања и степен повезаности социометријског статуса одбачености са појединим облицима агресивног понашања код младих, односно ученика средњошколског узраста, као и процена у којим ситуацијама постоји та

повезаност, када је узрочно-последична, као и утврђивање фактора који одређују социометријски статус.

Циљ овог рада састоји се из три дела:

Теоријски циљ овог рада је да понуди систематски и свеобухватни преглед досадашњих сазнања из релевантне литературе, а која се тичу области манифестација агресивног понашања и социометријског статуса одбачености, где се истим настоји дати дубљи увид у разумевање проблема којима се бави ово истраживање.

Сазнајни циљ јесте утврдити колика је заступљеност агресивног понашања међу младима, кроз које облике се оно манифестује, да ли је оно узрок или последица социометријског статуса одбачености међу младима.

Апликативни циљ требао би да омогући употребу добијених сазнања у циљу превенције испољавања агресије а у вези социјалног статуса одбачености, али и боље едукације младих о међусобним вршњачким везама и значају социјалног статуса у вршњачкој групи.

Задаци истраживања

1. Испитати да ли је инструмент релијабилан.
2. Утврдити облике испољавања агресивног понашања ученика
3. Утврдити ставове младих о социјалном статусу који имају међу вршњачком популацијом
4. Испитати да ли деца која се осећају одбачено у вршњачком колективу испољавају неке облике агресивног понашања
5. Утврдити да ли и на који начин агресивно понашање може да доведе до статуса одбачености међу младима
6. Испитати да ли и колико поједини фактори који одређују социјални статус имају утицаја на јављање агресивног понашања
7. Испитати да ли је негативно школско постигнуће у позитивној корелацији са социометријским статусом одбачености код младих
8. Утврдити да ли је просоцијално понашање у негативној корелацији са социометријским статусом одбачености код младих

Истраживање је спроведено на територији општине Алексинац и укључило је 138 ученика средњих школа. Од статистичких показатеља коришћени су: фреквенције (f), проценти (%), кумулативни проценти (cf %) и ниво статистичке значајности (p). Осим наведеног, коришћена је и факторска анализа добијених података у истраживању у циљу редукције фактора, као и поузданост (релијабилност) инструмента.

1. ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

У основи истраживачког процеса пошли смо од утврђивања облика испољавања агресивног понашања, где се притом пошло од претпоставке да је индиректан и вербалан начин испољавања агресије међу младима најучесталији. Резултати које смо добили указују на то да се наша хипотеза не може потврдити. Установили смо да вербална и индиректна агресија није чест облик испољавања агресије, али и да је је најучесталији облик агресивног понашања међу младима у односу на оне облике којима смо се бавили у раду, релацијска агресивност. Испитани ученици су се тако сложили да искључују друге из вршњачке групе, што указује на проблем у међусобној интеракцији међу младима. Заступљеност других облика агресије, као што је директна агресивност, коју смо испитивали у виду тврдње да се узимају туђе ствари без питања, према добијеним резултатима показала се најређи начин испољавања агресивности. Физичка агресија такође није вид агресије која је присутна међу испитиваним ученицима. У односу на пол испитаника, добијени подаци показују да ученици мушког пола у већој мери склони су испољавању директних облика агресије, али и да у испољавању релацијске агресивности нису детектоване статистички значајне разлике. Резултати такође показују да испитаници који похађају гимназију су у већој мери склони оговарању и ширењу гласина него ученици стручне школе. Такође, спроведено истраживање је указало на то да они ученици који се у вршњачкој групи осећају одбачено су у већој мери склони испољавању вербалних и физичких начина агресивности, али и оговарању и искључивању појединих из друштва. Испитиваним адолесцентима од велике је важности мишљење које о њима имају вршњаци показали су да се више од половине испитаника слаже са датом тврдњом, али и чињенице да испитаници више времена проводе са својим вршњацима, у односу на време које проводе са својом породицом. Ипак, испитаници тврде да сопствену вредност не изједначају са статусом прихваћености, односно одбачености. Када се посматра избегавање оних који су одбачени у вршњачком колективу, испитани ученици у највећем проценту не слажу са датим. Испитаници су се сложили да нису склони избегавању оних који имају статус одбачености у вршњачкој групи. Резултати охрабрују, с обзиром да негативни статус у групи може се погоршати у смислу да осим статуса одбаченог појединаца може имати и статус избегавајући. Добијени подаци показују да је схватање социјалног статуса приближно исто како код испитаника мушког, тако и код испитаника женског пола, односно да нема значајнијих одступања у погледу резултата. У односу на средњу школу коју похађају, резултати показују да ученици средње стручне школе у већој мери сматрају да

је социјални статус прихваћености обележје личности особе. Осим наведеног, добијени резултати показују да испитани адолесценти који се осећају у вршњачкој групи одбачено, сматрају да нису вредни ничега у тој ситуацији, али и да је статус прихваћености заправо обележје нечије личности, као и да они заправо избегавају контакт са вршњацима који се сматрају одбаченима у вршњачкој групи.

Следеће чиме смо се бавили јесте одбаченост у вршњачком колективу где смо пошли од тога да је агресивно понашање као начин превазилажења проблема у комуникацији са вршњацима повезано са социометријским статусом одбачености. Испитаници су одбацили идеју идентификовања са вршњацима који испољавају агresiју ради добијања статуса прихваћености у вршњачкој групи. Осим тога, сложили су се да поштовање моралних норми не подразумева и одбаченост у вршњачком колективу. Тврдња око које су мишљења испитаника подељена јесте та да се адолесцент претвара да је бесан и агресиван је према другима а заправо је тужан јер га друштво не прихвата. Статистички значајне разлике у односу на пол, на овој субскали нису пронађене. Резултати указују на то да испитаници који похађају гимназију се у већој мери идентификују са вршњацима који се агресивно понашају ради прихваћености међу вршњацима, док се већи број оних који похађају средњу стручну школу, осећа бесно и тужно када осете да их нека група одбацује. Разлике у односу на статус у вршњачкој групи показале су се на ставкама које показују да они који се сматрају одбаченима у друштву у већој мери се идентификују са вршњацима који се агресивно понашају ради прихваћености у вршњачком колективу, осећају се бесно и тужно када их нека група одбацује, сматрају да поштовање норми неће им омогућити позитивни статус у друштву, али и да раде ствари које повређују друге људе само да би били прихваћени од стране појединих вршњака.

Добијени подаци нашим истраживањем нису потврдили хипотезу да млади који испољавају антисоцијално понашање и агресивност према другима својим понашањем доводе до социометријског статуса одбачености у друштву. Наиме, исти проценат испитаника дао је одговоре у виду слагања и не слагања са тврдњом да они који повређују друге и који су агресивни према другима су они који се сматрају одбаченима у вршњачкој групи. Подељеност у одговорима међутим није се показала на тврдњи да испитаници често испољавају насиље и агresiју према другима јер мисле да ће тако постати популарнији у друштву. Највећи део испитаника уопште се није сложило са датом тврдњом, где се показало да они не сматрају насиље и агresiју као механизме за стицање популарности у вршњачкој групи. Оно што је интересно, јесу ставови испитаника када у окружењу виде испољавање неке врсте насилног чина над другом особом, односно да ли су равнодушни су према ономе што виде и да мисле да је то један од разлога зашто се неке особе не друже са њима. Са тим се већина није сложила, али значајан број се са тим сложило, при чему је приметан и број оних који нису били сигурни. Не постоје статистички значајне разлике у одговорима у односу на пол, док је разлика у односу на гимназију као средњу школу која се похађа показана на тврдњи да они користе насиље као начин да би побољшали свој статус у групи.

Резултати су указали на то да испитаници који се у вршњачкој групи осећају одбачено, чешће испољавају насиље и агресију према другима како би стекли повољан социометријски статус међу вршњацима, што је очекивано, с обзиром на непријатна осећања која се младима који се осећају одбачено јављају, као и чињенице да у жељи да буду најпре прихваћена, а затим и популарна испитаници као средство користе и агресију према другима, без обзира што су свесни последица.

Следеће питање којим смо се бавили јесу фактори који одређују социјални статус. Заправо, испитивали смо утицај следећих фактора: физички изглед, академско постигнуће, социоекономски статус, кооперативност, повученост и агресивност и резултатима досшли до закључка да они у великој мери одређују социјални статус појединца у друштву. За већину наших испитаника физички изглед, академско постигнуће и социоекономски статус немају значајан утицај на социјални статус појединца, док је приближно исти проценат оних који сматрају да кооперативност као фактор одређује статус појединца у групи и оних који се са тим не слажу. Већина испитаних ученика повученост је изједначило је са статусом одбачености. Оно око чега се већина сложила, а што јесте забрињавајуће, је да они који се у друштву сматрају агресивним нису одбачени од стране вршњачке групе. Могуће је да већина сматра агресивност као механизам којим се стиче повољнији социјални статус, али и популарност у вршњачкој групи. Свакако, добијеним одговорима може се закључити да се агресијом, по мишљењу испитаних адолесцената дати циљ постиже. Статистички значајне разлике нису детектоване ни на једној тврдњи ове субскеале, а у односу на пол којем испитаници припадају. Даљом анализом утврдили смо да они који похађају гимназију у већој мери сматрају да је академско постигнуће једно од пресудних чинилаца социјалног статуса у вршњачкој групи као и да је кооперативност битна за прихваћеност, односно одбаченост у друштву. У односу на социјални статус, разлике су се показале код испитаника који се у групи осећају одбачено, који сматрају све наведене факторе битне за социјални статус у вршњачкој групи, али и који изједначавају повученост и социјални статус одбачености.

Оно што смо испитивали јесте и мишљење адолесцената о позитивној корелацији негативног школског постигнућа и социометријског статуса одбачености. Резултати које смо добили потврдили су наведену повезаност. Испитаници не сматрају да добре оцене са собом носе и одбаченост од стране осталих вршњака, али исто тако, не сматрају да им успех у академском постигнућу гарантује успех у социјалним релацијама. већина испитаника, такође, не сматра да је вршњацима са којима се друже успех битан, али је значајан број оних који имају другачије мишљење. У складу са тим је и резултат по коме се већина слаже да се не труди да има боље оцене да би били прихваћени у друштву. Даровитост код појединих ученика сматрају позитивном

карактеристиком, али је мишљење у вези са тим да ли се она сматрају прихваћеном од стране осталих подељено. Треба рећи да нису утврђене полне разлике у односу на мишљење испитаника у вези корелације негативног школског постигнућа и социјалног статуса одбачености. Разлике су утврђене између ученика гимназије и ученика средње стручне школе. У том смислу испитаници који похађају средњу стручну школу у већој мери се слажу са тим да имати добре оцене значи и бити одбачен у друштву, али и да са вршњацима са којима се друже успех у школи није битан. У односу на социјални статус који заузимају у вршњачкој групи утврђене су следеће разлике. Испитаници који се осећају одбачено у групи у већој мери су потврдили да се често не могу да се концентришу на градиво и учење јер се осећају усамљено и одбачено, али и да се самим тим што се тако осећају труде да имају што боље оцене како би их друштво прихватило, те у складу са тим, у већој мери сматрају и да су деца која се сматрају даровитом аутоматски прихваћена од стране вршњака.

Последња претпоставка односила се на просоцијално понашање, односно на негативну корелацију истог са социјалним статусом одбачености код младих. Испитаници сматрају да особе које су прихваћене од стране вршњака јесу оне које воде рачуна о потребама других особа, што указује на присутност емпатије и алтруизма међу испитаном популацијом. Са тврдњом да ако друштво испитаника не помаже другима у невољи неће ни они, иако сматрају да је то исправно поступање није се сложила већина испитаника. Иако у мањем проценту, близу половине испитаника је увек на страни својих другова када дође до сукоба истих са другом групом иако је циљ наношење штете. Резултати показују на значај групног идентитета за испитанике. Позитивна самопроцена и потпуно слагање више од половине испитаника је у односу на тврдњу да себе могу окарактерисати као добре људе. Оно што се, узимајући у обзир претходне резултате, поставља као могући проблем, јесте да ли је правилна перцепција доброте код испитаника, али и њихова самопроцена. Даље, испитаници су се сложили са тим да се осећају узнемирено и бесно када посматрају сцене у којима се вршњаци који се сматрају одбаченим у друштву исмејавају и када им се наноси штета. Последња тврдња односила се на избегавање младих који су друге националности/расе. Највећи број испитаника није се сложило са тим, те је указало на присутну недискриминацију и поштовање идентитета међу младима. У односу на пол, разлике су детектоване на једној тврдњи, тј. да су се испитаници мушког пола у већој мери сложили са тим да кад дође до сукоба између њиховог друштва и неког са стране, увек су на страни својих другова иако сматрају да то што они чине није прихватљиво. Резултати су показали да не постоје статистички значајне разлике између испитаника који похађају гимназију и оних који похађају средњу стручну школу. Разлике у одговорима примећене су у односу на социјални статус којем припадају испитаници, те испитаници који се у у вршњачкој групи осећају одбачено, сматрају да неће пружити помоћ другима у невољи, уколико то не ради њихово друштво и иако сматрају да је то исправно поступање. Осим тога, они који се осећају одбаченима у већој мери избегавају младе који су друге националности/расе и сматрају да су они имају статус одбачених у групи.

С обзиром на то да су ученици најчешће релацијски агресивни то може да нам сугерише да они, бар делимично, ни нису свесни последица које овакво понашање оставља на друге. Лоши примери одраслих као и медијско промовисање такве агресивности могли су да доведу до смањење осетљивости на овакво понашање. Уколико је ово тачно, едукација о различитим облицима агресије, посебно релацијској агресији али и о асертивном понашању би могла да помогне ученицима да се на адекватан начин изборе за себе и своје жеље а без наношење штете другима.

2. ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Мастер рад под називом *Узајамни утицај агресивног понашања и социометријског статуса одбачености код младих* у целини, како у теоријском тако и у методолошком делу, у потпуности је испунио постављени истраживачки циљ и истраживачке задатке. Анализа и интерпретација резултата истраживања, који су обрађени адекватним методолошким поступцима, указују на постојеће стање у области утицаја агресивног понашања што се посебно актуелизује данас у процесу реформи школског система. Тумачење и анализа резултата истраживања омогућавају сагледавање актуелног стања и пружају могућност за промене у делу имплементацијем програма који су се на пољу подстицања социометријског статуса адолесцената кроз васпитне стилове у школама других земаља показали изузетно успешним.

3. КОНАЧНА ОЦЕНА -МАСТЕР РАДА

Да ли је теза урађена у складу са образложењем наведеним у пријави теме ДА

Да ли теза садржи све битне елементе ДА

По чему је теза оригиналан допринос науци

Недостаци тезе и њихов утицај на резултат истраживања НЕМА

VI ПРЕДЛОГ:

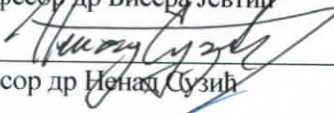
На основу укупне оцене тезе, комисија предлаже:

- да се мастер рад прихвати а кандидату одобри јавна одбрана ДА
- да се мастер рад враћа кандидату на дораду (да се допуни односно измени) или
- да се мастер рад одбија

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Ванредни професор др Бисера Јевтић

Редовни професор др Ненад Стужић

Доцент др Јелена Максимовић